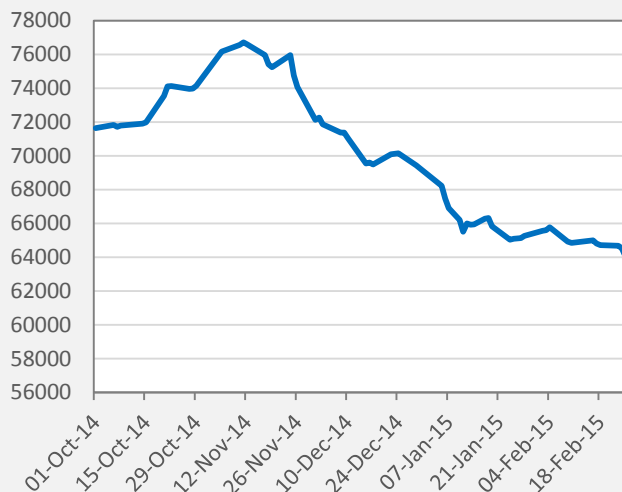

مذاکره کنندگان: آینده اقتصاد ایران در دست شما است

در نوامبر ۲۰۱۴ ما پیشبینی کردیم که تمدید هفت ماهه مذاکرات هسته‌ای در واقع به معنی گرفتن یک مهلت چهار ماهه برای اثبات این مسئله به محافظه کاران در واشنگتن و تهران بود که یک توافق جامع امکان‌پذیر می‌باشد. این مهلت چهار ماهه در آخر ماه مارس به اتمام خواهد رسید. دورنمای دو وضعیت کاملاً متفاوت اقتصادی قابل مشاهده می‌باشد. در ماه آینده ما احتمالاً اطلاع پیدا خواهیم یافت که آیا اقتصاد ایران دوباره خیزش خواهد نمود یا آن که عقب خواهد رفت.

Fig 1. TEPIX All Shares index
01 Oct 2014 to 26 Feb 2015

اگر مذاکره کنندگان ایران بتوانند به یک توافق جامع دست یابند آنگاه شرکت‌ها و شهروندان ایرانی به زودی شاهد دستاوردهای بسیار خوبی خواهند بود. اخبار خوب در مورد لغو تحریم‌ها به سرعت باعث افزایش ارزش ریال و بهبودی وضعیت شاخص بورس خواهد شد چرا که بازارها خود را برای سیل پول‌هایی که از حساب‌های خارج از کشور وارد خواهند شد آماده خواهند نمود. وضعیت نرخ تبادل ارز باعث کاهش فشار تورم از طریق قیمت واردات خواهد شد. در نتیجه سیاست‌های پولی و مالی دولت قادر خواهند بود تا میزان تقاضا را افزایش دهد. صادر کنندگان ایرانی سال‌ها با رکود مواجه شده بودند چرا که باید با محدودیت‌های پیچیده‌ای در امور کشتیرانی و بانکداری مقابله می‌نمودند. آنها قادر خواهند بود تا دوباره به کسب و کار بپردازند و قدرت رقابت نیز خواهند داشت. صادر کنندگان ایرانی از نرخ تبادل ارز بسیار ارزانه‌تری نسبت به دوران قبل از تحریم‌ها بهره مند خواهند شد. بعد از چند ماه ایران سرمایه‌های ارزی خود در خارج از کشور را به پول نقد تبدیل خواهد نمود و از آنها در اقتصاد داخلی استفاده خواهد نمود چرا که حداقل احتیاج خواهد داشت از این سرمایه‌ها برای مقابله با آثار کاهش درآمدهای نفتی خود استفاده کند. اما منظور ما این نیست که این سناریو اصلاً با هیچ‌گونه چالشی مواجه نخواهد شد. اخیراً تحقیقات انجام شده توسط فرا بورس ایران نشان داد که بانک مرکزی ایران برای مدیریت ارزهای خارجی که به دلیل رفع تحریم‌ها به داخل کشور سرازیر خواهد شد تحت فشار قرار دارد چرا که باید از افزایش قیمت‌ها جلوگیری کند. عدم توازن اقتصادی و وجود یک نظام بیمه اجتماعی غیر معقول و زیر ساخت‌های قدیمی و پوسیده و نظام ضعیف بانکداری کماکان مشکلاتی را ایجاد خواهند نمود. اما مقابله نمودن با چنین مشکلاتی با دسترسی داشتن به صدها میلیارد دلار پول نقد و در اختیار داشتن کلید بازارهای بین‌المللی آسانتر خواهد بود.

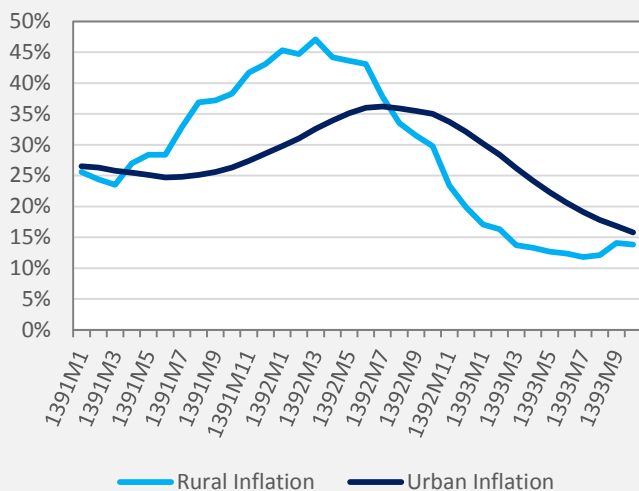
Fig 2. Brent crude oil price
01 Jan 2014 to 26 Feb 2015

اگر ما بدون هیچگونه تعهدی نسبت به رسیدن به توافق به ماه آوریل برسیم آنگاه آینده اقتصاد ایران بسیار تیره و تاریک خواهد بود و در بدترین سناریو وضعیت فاجعه آمیز خواهد بود. در صورت شکست کامل مذاکرات اقتصاددانان ما انتظار دارند که بلافاصله شوکی به بازارهای سرمایه ایران و نرخ مبادله ریال وارد شود. ما در مواردی در گذشته و در دوران انزوای مالی (که وضعیت به بدی وضعیت کنونی نبود) شاهد چنین وضعیتی بودیم و این بار نیز انتظار داریم که شاهد افزایش فرار سرمایه باشیم و بانک مرکزی نیز نوبتانه تلاش خواهد نمود تا حرکت سرمایه و دسترسی به ارزهای خارجی را محدود کند. سرمایه گذاری متوقف خواهد شد و مصرف کنندگان نیز پولهای خود را خرج نخواهند کرد و سیاست ریاضت کشی مالی واقعی دراز مدت خواهد بود. این مسئله باعث خواهد شد تا تقاضا به شدت کاهش یابد و اقتصاد نیز دوباره رشد منفی خواهد داشت. هزاران شرکت که به امید لغو تحریمها به کار خود ادامه دادهاند تعطیل خواهند شد. تک تک بانکهای بزرگ ایران که همگی هم اکنون در واقع بدون سرمایه میباشند ناگهان با خطر ورشکستگی مواجه خواهند شد. مدیران اقتصادی که قابلیت خود را با افزایش ثبات وضعیت اقتصادی در هجده ماه گذشته نشان دادهاند مجبور خواهند شد تا سیاست پولی مدبرانه خود را به دلیل فشارهای سیاسی برای افزایش نقدینگی و تامین هزینه کسری بودجه دولت تغییر دهند. ما عقیده داریم که فشار سیاسی بسیار شدید خواهد بود و باعث خواهد شد تا دوره جدیدی از افزایش تورم آغاز شود و این درست در زمانی خواهد بود که رشد اقتصادی نیز متوقف خواهد شد. در این میان میلیونها خانوار عادی ایرانی شاهد کاهش درآمدهای واقعی خود در طول این دوران بحرانی خواهند بود. این سناریوی بسیار بدی خواهد بود.

ایران نوبتانه تلاش می کند تا در صورت لغو تحریمها سرمایه گذاران خارجی را تشویق کند تا در میدانهای نفتی قدیمی خود سرمایه گذاری نمایند اما وضعیت بازار نفت طوری است که تهران را مجبور کرده تا دائماً امتیازات بیشتری بدهد. گزارشها حاکی از آن است که پیشنهاداتی را که وزارت نفت به سرمایه گذاران خارجی ارائه داده بسیار برای آنها بهتر از پیشنهاداتی است که در گذشته به آنها ارائه داده شده بود. در کشوری که مدتها است مالکیت توسط اتباع خارجی ممنوع شده تهران دارد به شرکای خارجی آینده خود پیشنهاد حق دخالت در میزان تولید و کنترل بیشتر و تضمین دراز مدت درآمدها را می دهد. اما منابع ما گزارش دادهاند که نفت باید حدود بشکهای ۱۱۸ - ۱۲۰ دلار باشد تا حفاری چاههای جدید در میدانهای ایران فقط هزینه حفاری را تامین کند. این هزینه بیش از مناطق دیگر در منطقه می باشد چرا که سالها است که در تکنولوژی جدید خیلی کم سرمایه گذاری شده. حتی افرادی که بسیار نسبت به وضعیت سیاسی خوشبین هستند نسبت به چنین سرمایه گذاریهایی بسیار شکاک میباشند و به پیشنهاداتی نیاز دارند که برای آنها بسیار سودآور است تا بتوانند به سرعت سرمایه گذاریهای هنگفت انجام دهند.

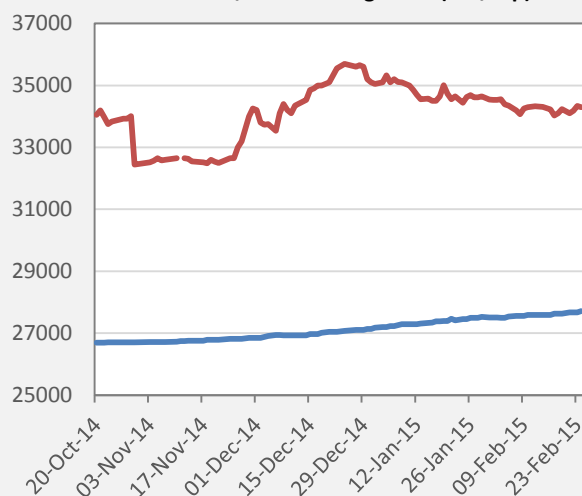
Fig 3. Urban vs Rural inflation
Consumer Price Indices, Azar 1391 to Bahman 1393

اما آینده اقتصاد در دستان اربابان سیاسی ایران می باشد و مسئولیت بانک مرکزی ایران این است که اقتصاد را برای هر دو وضعیت آماده کند. معاون رئیس سعی داشت که انتظارات مردم از برنامه بلند پروازانه این بانک برای دست یافتن به نرخ تورم ۱۳ - ۱۴ درصد تا سال ۱۳۹۴ را قابل حزم کند. وی گفت که کاهش تورم از میزان کنونی آن بسیار کار دشواری خواهد بود و به نظم سیاستهای پولی و مالی بستگی خواهد داشت. میزان عرضه پول (نقدینگی) در سال گذشته ۲۴,۱ درصد افزایش یافت (به صورت نقطه به نقطه). در این میان میزان تورم ۱۲ ماهه (که بر اساس شاخص قیمتها برای مصرف کنندگان محاسبه شده) به کمتر از ۱۶ درصد کاهش یافت. نمودار سوم پیشرفت حاصل شده و محاسبه رسمی نرخ تورم در مناطق شهری و روستایی در ۱۸ ماه گذشته را نشان می

Fig 4. Official Rial/USD exchange rate (blue/bottom) vs Market rial/USD exchange rate (red/top)

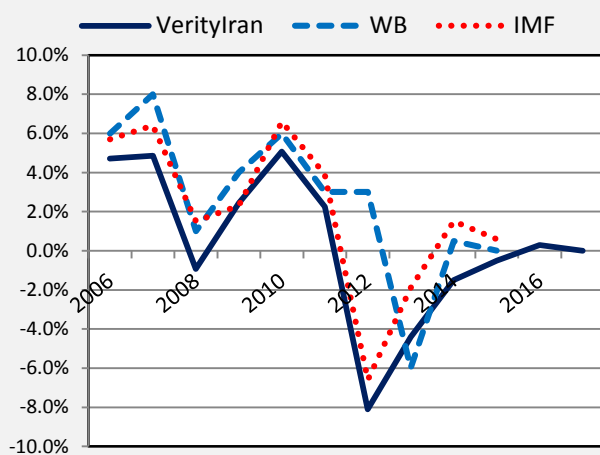

همچنین بانک مرکزی برای یکسان نمودن نرخ رسمی تبادل ارز و نرخ تبادل ارز در بازار برنامه‌اش را اعلام کرد. نرخ دوگانه تبادل ارز یک بار مالی است و باعث شده تا تقسیم منابع به درستی صورت نگیرد و کانالی برای فساد نیز باشد. در واقع این مانند نوعی تعرفه برای بسیاری از صنایع غیر راهبردی ولی بسیار مهم ایران می‌باشد. اقتصاددانان ما مدت‌ها است که می‌گویند که یکسان نمودن این نرخ‌ها منطقی است اما عقیده دارند که مدت زمان در نظر گرفته شده بر اساس خیالیابی بوده چرا که وضعیت تبادل ارز در ماه‌های آینده بسیار نامعلوم و نامتعادل خواهد بود. نمودار چهارم شکاف میان این دو نرخ را نشان می‌دهد. به علاوه بانک مرکزی آمار مهمی در مورد وضعیت بسیار بد بخش بانکداری را منتشر نموده. بدهی‌های بانک‌ها به بانک مرکزی ۳۶,۵ درصد نسبت به همین مدت در سال گذشته افزایش یافت و به ۷۷ تریلیون ریال (۳۱ میلیارد دلار) رسید. در نه ماه اول سال ۱۳۹۳ تعداد چک‌های برگشت خورده ۳۵,۱ نسبت به همین مدت در سال گذشته افزایش یافت و تعداد آن به ۴,۵ میلیون چک رسید. در این میان سازمان محاسبات وزارت اقتصاد گفت که میزان کل وام‌های بدون بازده که شامل میزان بهره و هزینه‌های مختلف نیز می‌شود به ۹۳ تریلیون تومان رسیده که این مبلغ برابر با ۳۷,۲ میلیارد دلار می‌باشد. رقمی که مشاور روحانی در امور اقتصادی ترکان در اوائل امسال ارائه داد حتی بیش از این رقم می‌باشد. وی گفت که ارزش وام‌های بدون بازده نزدیک به ۱۶۰ تریلیون تومان می‌باشد و طبق محاسبات ما این مبلغ بیش از نصف ارزش کل وام‌های بانکی می‌باشد.

مجلس یک ماه دیگر را نیز صرف بررسی جزئیات لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ دولت نمود. در این میان بانک مرکزی در گزارشی جزئیات میزان کسری بودجه دولت را تشریح کرد. محاسبات انجام شده نشان می‌دهد که در نه ماه اول سال ۱۳۹۳ مخارج دولت ۱۰,۸ تریلیون ریال (۴,۳ میلیارد دلار) بیش از درآمدهای آن بود. میزان کسری بودجه حدود ۹,۳ درصد می‌باشد و این وضعیت در تضاد با سفارشات صندوق بین‌المللی پول مبنی بر لزوم اتخاذ سیاست‌های مدیرانه مالی است. نظر به وضعیت کنونی صندوق بین‌المللی پول سفارش کرد که میزان کسری مالی بیش از ۲.۵ درصد نباشد تا بتوان از این راه تورم را مهار کرد. اما کاهش مخارج کار بسیار دشواری می‌باشد و وضعیت سیاسی نیز بسیار جنجال برانگیز و مانند میدان جنگ می‌باشد. معاونان سخنگوی مجلس اظهار داشته‌اند که یک میلیون نفر کارمند اضافی در ادارات دولتی حضور دارند و از کیف پول دولت پول می‌گیرند و منابع دولتی را کاهش می‌دهند. در این میان بعد از یک ماه بحث‌های جنجالی مجلس بالاخره ادله دولت مبنی بر ادامه پرداخت قرامت به همه مردم برای اجرای قانون هدمند نمودن یارانه‌ها را به تصویب رساند. این به این دلیل است که مجلس آمار درستی را در اختیار ندارد و توان بررسی میزان درآمد افرادی را که میان آنها پول نقد تقسیم خواهد شد ندارد. این مخارج از تقبلات دوران دولت احمدی نژاد می‌باشد و بنا براین کماکان تغییری در این وضعیت رخ نخواهد داد. اما یک خبر خوب این بود که دولت اعلام کرد که موفق شده که بیش از یک میلیارد دلار از سهام دولت در سال ۱۳۹۳ را به بخش خصوصی واگذار کند و این به تامین منابع مالی برای مخارج کمک خواهد نمود.

مجلس یک ماه دیگر را نیز صرف بررسی جزئیات لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ دولت نمود. در این میان بانک مرکزی در گزارشی جزئیات میزان کسری بودجه دولت را تشریح کرد. محاسبات انجام شده نشان می‌دهد که در نه ماه اول سال ۱۳۹۳ مخارج دولت ۱۰,۸ تریلیون ریال (۴,۳ میلیارد دلار) بیش از درآمدهای آن بود. میزان کسری بودجه حدود ۹,۳ درصد می‌باشد و این وضعیت در تضاد با سفارشات صندوق بین‌المللی پول مبنی بر لزوم اتخاذ سیاست‌های مدیرانه مالی است. نظر به وضعیت کنونی صندوق بین‌المللی پول سفارش کرد که میزان کسری مالی بیش از ۲.۵ درصد نباشد تا بتوان از این راه تورم را مهار کرد. اما کاهش مخارج کار بسیار دشواری می‌باشد و وضعیت سیاسی نیز بسیار جنجال برانگیز و مانند میدان جنگ می‌باشد. معاونان سخنگوی مجلس اظهار داشته‌اند که یک میلیون نفر کارمند اضافی در ادارات دولتی حضور دارند و از کیف پول دولت پول می‌گیرند و منابع دولتی را کاهش می‌دهند. در این میان بعد از یک ماه بحث‌های جنجالی مجلس بالاخره ادله دولت مبنی بر ادامه پرداخت قرامت به همه مردم برای اجرای قانون هدمند نمودن یارانه‌ها را به تصویب رساند. این به این دلیل است که مجلس آمار درستی را در اختیار ندارد و توان بررسی میزان درآمد افرادی را که میان آنها پول نقد تقسیم خواهد شد ندارد. این مخارج از تقبلات دوران دولت احمدی نژاد می‌باشد و بنا براین کماکان تغییری در این وضعیت رخ نخواهد داد. اما یک خبر خوب این بود که دولت اعلام کرد که موفق شده که بیش از یک میلیارد دلار از سهام دولت در سال ۱۳۹۳ را به بخش خصوصی واگذار کند و این به تامین منابع مالی برای مخارج کمک خواهد نمود.

Fig 5. Historic GDP growth estimates and forecasts 2006 to 2017, IMF, World Bank, VerityIran

مجلس یک ماه دیگر را نیز صرف بررسی جزئیات لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ دولت نمود. در این میان بانک مرکزی در گزارشی جزئیات میزان کسری بودجه دولت را تشریح کرد. محاسبات انجام شده نشان می‌دهد که در نه ماه اول سال ۱۳۹۳ مخارج دولت ۱۰,۸ تریلیون ریال (۴,۳ میلیارد دلار) بیش از درآمدهای آن بود. میزان کسری بودجه حدود ۹,۳ درصد می‌باشد و این وضعیت در تضاد با سفارشات صندوق بین‌المللی پول مبنی بر لزوم اتخاذ سیاست‌های مدیرانه مالی است. نظر به وضعیت کنونی صندوق بین‌المللی پول سفارش کرد که میزان کسری مالی بیش از ۲.۵ درصد نباشد تا بتوان از این راه تورم را مهار کرد. اما کاهش مخارج کار بسیار دشواری می‌باشد و وضعیت سیاسی نیز بسیار جنجال برانگیز و مانند میدان جنگ می‌باشد. معاونان سخنگوی مجلس اظهار داشته‌اند که یک میلیون نفر کارمند اضافی در ادارات دولتی حضور دارند و از کیف پول دولت پول می‌گیرند و منابع دولتی را کاهش می‌دهند. در این میان بعد از یک ماه بحث‌های جنجالی مجلس بالاخره ادله دولت مبنی بر ادامه پرداخت قرامت به همه مردم برای اجرای قانون هدمند نمودن یارانه‌ها را به تصویب رساند. این به این دلیل است که مجلس آمار درستی را در اختیار ندارد و توان بررسی میزان درآمد افرادی را که میان آنها پول نقد تقسیم خواهد شد ندارد. این مخارج از تقبلات دوران دولت احمدی نژاد می‌باشد و بنا براین کماکان تغییری در این وضعیت رخ نخواهد داد. اما یک خبر خوب این بود که دولت اعلام کرد که موفق شده که بیش از یک میلیارد دلار از سهام دولت در سال ۱۳۹۳ را به بخش خصوصی واگذار کند و این به تامین منابع مالی برای مخارج کمک خواهد نمود.

در این ماه بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول نرخ محاسبه شده رشد اقتصادی ایران را به شدت کاهش دادند که باعث این بود که ضربه دیگری به اعتماد مردم زدند. این دو سازمان معمولاً نظر نسبتاً خوشبینانه‌ای نسبت به وضعیت اقتصادی ایران در دولت گذشته داشتند و ارائه آمار غلط و تناقضات سیاست‌های اتخاذ شده را نادیده می‌گرفتند. اما با وجود این رکود بازار نفت و عدم اطمینان نسبت به مذاکرات هسته‌ای باعث شد تا صندوق بین‌المللی پول پیشبینی خود در مورد رشد تولید ناخالص داخلی برای سال ۲۰۱۵ را از ۲,۲ درصد به ۰,۶ درصد تغییر دهد. بانک جهانی هم پیشبینی خود در مورد میزان رشد در سال ۲۰۱۵ را به صفر درصد تغییر داد. نمودار پنجم محاسبات صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی در مورد تولید ناخالص داخلی ایران از ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۷ را نشان می‌دهد و با محاسبات ما مقایسه می‌کند. در گزارش به روز شده خود صندوق بین‌المللی پول محاسبه نموده که میزان ذخایر خارجی ایران به ۱۳۰ میلیارد دلار خواهد رسید که این رقم در نوع خود بی سابقه است. این یک یادآوری به موقع بود که در صورتی که ایران با مخاطبین غربی خود در مورد مسئله هسته‌ای به توافقی دست یابد چه نوع جایزه‌ای را باید در انتظار داشته باشد.

